

การศึกษามาตรฐานการจัดการการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุคดีอาญาในพื้นที่ห่างไกล: กรณีศึกษาการเสียชีวิตของน้องชมพู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

Standardized Evidence Collection Procedures in Crime Scenes in Remote Area: A Case Study of ‘Chomphu’ Murder Case in Mukdahan Province, Thailand

อรอุษา พรหมอืด¹

วันรับ: 14 ธันวาคม 2565 วันแก้ไข: 20 มกราคม 2566 ยอมรับ: 11 กุมภาพันธ์ 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล และ 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานคดีอาชญากรรมที่เกิดในพื้นที่ห่างไกล โดยศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ 9 คนแบ่งเป็นผู้ปฏิบัติงาน ผู้ดำเนินนโยบาย บุคลากรนิติเวชวิทยาและผู้เชี่ยวชาญ และผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประจักษ์พยานในที่เกิดเหตุ ร่วมกับการศึกษาข้อมูลที่เผยแพร่ต่อสื่อสาธารณะ

ผลการศึกษาพบว่า ไทยมีมาตรฐานการจัดการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานคดีอาญา และมีมาตรฐานปฏิบัติสากลคือ พิธีสารมินนิโซตา แต่ในทางปฏิบัติกรณีการเสียชีวิต

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม, คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยรังสิต

ของน้องชมพู่ ไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานได้ทั้งหมด เนื่องจากพื้นที่เขาภูเหล็กไฟ จุดพบศพ เป็นภูเขาที่เดินทางเข้าถึงยาก ห่างไกลจากสำนักงาน ประกอบกับกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ขาดองค์ความรู้ ขาดอุปกรณ์ ไม่มีแพทย์นิติเวช มีประชาชน ผู้สื่อข่าว เข้าถึงพื้นที่ก่อนพนักงานสอบสวน ทำให้ไม่สามารถควบคุมพื้นที่ได้ กฎหมายที่ใช้ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบไม่มีความชัดเจน รวมถึงไม่มีมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละแผนก จากการศึกษานำมาสู่ข้อเสนอแนะคือ ควรเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในพื้นที่ห่างไกล ควรจัดอบรมการสืบสวนสอบสวนคดีที่มีความซับซ้อน ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานในการตรวจสถานที่เกิดเหตุประจำสถานีตำรวจ ควรจัดคู่มือปฏิบัติงาน ควรจัดให้มีการอบรมสร้างความเข้าใจในการเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุแก่ประชาชน และออกกฎหมายเพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง

คำสำคัญ: พนักงานสอบสวน, มาตรฐาน, พยานหลักฐาน, สถานที่เกิดเหตุ, พื้นที่ห่างไกล, การเสียชีวิตของน้องชมพู่

Abstract

This research aimed 1) to investigate problems and obstacles in standardized evidence collection procedures in crime scenes in remote areas and 2) to propose an approach for collecting evidence in crime scenes in remote areas. This research was conducted using qualitative methodology, reviewing related theories, literature, and research. Data were collected through in-depth interviews with nine informants who were operation officers, policy makers, forensic officers and experts, and witnesses. Data were also obtained from information delivered to the public.

The result revealed that Thailand had its own standardized evidence collection procedures for criminal cases and implemented the Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death, a set of international guidelines for the investigation of suspicious deaths. However, in the murder case of 'Chomphu,' it was difficult to fully comply with those standards since

the crime scene was on Phu Lek Fai Mountain, located in a hardly accessible, remote area. More problems including insufficient forensic officers and doctors, lack of bodies of knowledge and equipment, disturbed evidence (by media agents and people who entered the crime scene before investigation officers), unclear law determining roles and duties, and each related departments' lack of standardized practices. The research recommended the increase of specialized officers, the enhancement of investigation officers' knowledge through training on investigation in complex cases, the assignment of forensic officers to be positioned at police stations, the production of operation manual, the enhancement of public understanding of the significance of the security of crime scenes, and the enforcement of law that determines roles and duties of each responsible department.

Keywords: Investigation officers, Standard, Evidence, Crime scene, Remote area, 'Chomphu' murder case

1. บทนำ

อาชญากรรม (Crime) เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน สังคม ประเทศชาติ ทั้งในเรื่องของความเป็นอยู่และความมั่นคงของประเทศ ปัจจุบันอาชญากรรมเริ่มมีความซับซ้อนรุนแรงมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและกระแสโลกาภิวัตน์ และยังเป็นตัวชี้วัดถึงสภาวะของสังคมนั้น ๆ ว่าประชาชนอยู่ดีมีสุขหรือไม่ ปัญหาอาชญากรรมที่ไม่ได้รับการแก้ไขยังสามารถนำไปสู่ปัญหาอื่นตามมา เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความมั่นคงของประเทศ การที่จะป้องกันปัญหาอาชญากรรมได้อย่างสมบูรณ์ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม (ประเสริฐ สุนทร, 2549) และแม้ว่าการก่ออาชญากรรมจะเป็นการกระทำที่ในแต่ละประเทศกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายเอาไว้ แต่บางครั้งมักจบด้วยคดีสิ้นอายุความหรือไม่สามารถนำตัวผู้ก่อเหตุมาลงโทษได้ ผู้เสียหายไม่ได้รับความยุติธรรมและคดีไม่สิ้นปมสงสัย อันนำมาสู่ผลกระทบหลายด้านตามมา (ธานี คนไฉ, 2556) โดยเฉพาะคดีที่มีความซับซ้อน ที่การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานและการสืบสืบสวนสอบสวนเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงทำได้ยาก ซึ่งอาจมาจาก

ผู้ก่อเหตุอำพรางคดี หลักฐานไม่มีเพียงพอ และหากอาชญากรรมเกิดในพื้นที่ห่างไกล การเข้าถึงพื้นที่ทำได้ยาก การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทำได้ยาก ด้วยข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อม และความพร้อมของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งอุปกรณ์ ส่งผลต่อความล่าช้าในคดี หรือส่งผลต่อหลักฐานที่ได้มาอย่างไม่ถูกต้อง หรือมีการปนเปื้อนเสียหาย จากพื้นที่เกิดเหตุ

คดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ เด็กหญิงวัย 3 ขวบ ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ที่หายตัวออกจากบ้านหมู่บ้านกกกอก ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2563 ขณะพ่อแม่ออกไปทำงานที่สวน โดยมีพี่สาวอายุ 13 ปี อยู่ด้วยแต่นอนหลับอยู่ ก่อนมาพบว่าเสียชีวิตบนเขาภูเหล็กไฟ อุทยานแห่งชาติภูผายล ช่วงเวลาประมาณ 19.00 น. ของวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2563 ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านประมาณ 2 กิโลเมตร หลังระดมปูพรหมค้นหาชาวบ้านที่เข้าไปหาของป่าบริเวณเขาภูเหล็กไฟ แจ้งว่าพบร่องเท้าเด็ก เมื่อสอบถามแล้วลักษณะตรงกับร่องเท้าน้องชมพู่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้านจึงร่วมค้นหา กระทั่งพบว่าน้องชมพู่เสียชีวิตในสภาพศพนอนหงาย ไม่สวมเสื้อผ้า พบรอยขีดข่วนตามแขนและขา ใกล้กับจุดที่พบร่าง พบกางเกงอยู่บริเวณข้างก้อนหิน และพบร่องเท้าระหว่างทางก่อนพบศพ ซึ่งพิกัดที่พบร่างนั้นอยู่บริเวณทิศตะวันออกของภูเขา พนักงานสอบสวนตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับคดีนี้ไว้หลายประเด็น ได้แก่ เด็กถูกลักพาตัว เด็กเดินหลงป่าเอง เด็กอาจถูกทำร้าย และเด็กอาจถูกกระทำซ้ำเรา (ไทยพีบีเอส, 2563) พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานจังหวัดมุกดาหาร ได้ร่วมตรวจสอบจุดเกิดเหตุเพื่อเก็บพยานหลักฐานไว้ประกอบสำนวนและส่งร่างไปชันสูตรพลิกศพพร้อมกับแพทย์ โดยพยานหลักฐานในคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่คือ เสื้อผ้า รองเท้า ร่องรอยจุดเกิดเหตุที่ต้องนำเข้าสู่การพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อหาสาเหตุการเสียชีวิต ผลชันสูตรพลิกศพที่ดำเนินการโดยแพทย์นิติเวช 2 แห่ง พบว่าต่างกัน คือ สถานที่แรกโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ ชี้ว่าเด็กเสียชีวิตจากการขาดอาหารขาดน้ำ แห่งที่สองคือ สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ เบื้องต้นไม่ปรากฏสาเหตุการเสียชีวิต และพบบาดแผลตามร่างกายและอวัยวะเพศ โดยบาดแผลที่อวัยวะเพศ แพทย์ระบุว่าไม่ใช่บาดแผลที่เกิดจากการร่วมเพศ แต่เกิดจากการกระแทกด้วยของแข็ง (พีพีทีวี, 2563) ท่ามกลางการตั้งคำถามจากสังคมถึงความคืบหน้าคดีที่ผ่านมา นานกว่า 3 เดือน แต่ยังไม่มีความคืบหน้า สำนักงานอัยการสูงสุดได้ ออกมากล่าวว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนระบุว่า การตายไม่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญา เช่น ขาดน้ำ ขาดอากาศ ร่างกายไม่มีร่องรอยบาดแผล อัยการจะตรวจสอบสำนวนแล้วส่งให้ผู้ว่าราชการ

จังหวัดมุกดาหาร พิจารณาเห็นชอบในการยุติคดีจนกว่าจะมีหลักฐานใหม่ โดยคดีนี้มีอายุความ 20 ปี” (เวิร์คพอยท์ทูเดย์, 2563)

สำหรับปัญหาที่ทำให้การเก็บหลักฐานในคดีนี้ไม่สมบูรณ์ ส่วนหนึ่งมาจากการเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุโดยชาวบ้านไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งพยานในคดีถูกชักนำโดยการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงตั้งคำถามถึงการป้องกันพยาน การป้องกันสถานที่เกิดเหตุที่ดีพอหรือไม่ รวมไปถึงการเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุของตำรวจมีความล่าช้า และยังมีบุคคลไม่เกี่ยวข้องเข้าไปยังจุดเกิดเหตุ กระทั่งวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2564 ตำรวจได้ขอศาลออกหมายจับ นายไชย์พล วิภา โดยให้เหตุผลประกอบว่า เวลาที่เกิดเหตุไม่มีบุคคลที่น้องชมพู่ไว้อยู่ใกล้เคียงผู้ต้องสงสัยและคนรอบตัวผู้ตายทุกคนสามารถยืนยันถิ่นที่อยู่ช่วงเวลาเกิดเหตุได้อย่างชัดเจน ยกเว้นเพียงนายไชย์พล รวมทั้งมีพยานบุคคลให้การว่า พบนายไชย์พลอยู่ในเส้นทางที่สามารถเข้าไปยังที่เกิดเหตุได้ และหลังจากเด็กหายตัวนายไชย์พลพูดถึงการหายตัวไปของน้องชมพู่โดยที่ยังไม่มีใครแจ้งเรื่องนี้ให้ทราบ (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) ประกอบกับวัตถุพยานเส้นผมที่ถูกหั่นในพื้นที่เกิดเหตุที่พบในรถของผู้ต้องหา และยังพบเส้นผมของคนใกล้ชิดผู้ต้องหาตกอยู่ในจุดที่พบศพ สอดรับผลการผลการเข้าเครื่องจับเท็จที่สรุปว่านายไชย์พลมีพิรุณในการตอบคำถามที่มสอบสวนจึงตั้งข้อสันนิษฐานกรณีนี้จากผลชันสูตรเวลาการตาย และพฤติกรรมของนายไชย์พล ว่ามีการนำเด็กไปทิ้งไว้ในจุดแรก ก่อนออกมาทำธุระพร้อมทั้งหาพยานบุคคลเพื่อใช้อ้างอิงที่อยู่ แล้วกลับเข้าไปพาดตัวเด็กขึ้นบนเขาภูเหล็กไฟ จนเป็นเหตุให้เด็กขาดน้ำ ขาดอาหารถึงแก่ความตาย และจัดฉากให้เป็นการล่องละเมิดทางเพศ ด้วยการถอดเสื้อผ้า ถอดรองเท้า ตัดผม ซึ่งคล้ายกับเรื่องไสยศาสตร์ มนต์ดำ โดยขอศาลออกหมายจับ ใน 3 ข้อหา คือ 1. พวากเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีไปเสียจากบิดามารดาโดยปราศจากเหตุอันควร 2. ทอดทิ้งเด็กอายุไม่เกินเก้าปี เพื่อให้เด็กนั้นพ้นไปเสียจากตนโดยประการที่ทำให้เด็กนั้นปราศจากผู้ดูแล เป็นเหตุให้เด็กถึงแก่ความตาย 3. กระทำการใด ๆ แก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพ ก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นในประการที่น่าจะทำให้การชันสูตรพลิกศพหรือผลทางคดีเปลี่ยนแปลงไป (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) ต่อมา 7 กรกฎาคม พ.ศ.2564 อัยการจังหวัดมุกดาหาร ได้ยื่นฟ้องนายไชย์พล และภรรยา นายไชย์พล ร่วมกันเป็นจำเลยที่ 1-2 ตามลำดับ โดยจำเลยที่ 1 ถูกฟ้องฐานความผิด 1.ฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา 2.พวากเด็กอายุไม่เกิน 15 ปีไปเสียจากบิดามารดาผู้ปกครองหรือผู้ดูแลโดยปราศจากเหตุอันสมควร 3.ทอดทิ้งเด็กอายุ

ยังไม่เกิน 9 ปีไว้ ณ ที่ใด เพื่อให้เด็กนั้นพ้นไปเสียจากตนโดยประการที่ทำให้เด็กนั้นปราศจากผู้ดูแลเป็นเหตุให้ผู้ถูกทอดทิ้งถึงแก่ความตาย 4.ร่วมกันกระทำการใด ๆ แก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นในประการที่น่าจะทำให้การชันสูตรพลิกศพหรือผลทางคดีเปลี่ยนแปลงไป ส่วนจำนวนที่ 2 ถูกฟ้องในความผิด 1.ร่วมกันกระทำการใด ๆ แก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้น ในประการที่น่าจะทำให้การชันสูตรพลิกศพ หรือผลทางคดีเปลี่ยนแปลงไป โดยศาลประทับรับฟ้องไว้เป็นคดีหมายเลขดำ อ.1013/2564 (ไทยโพสต์, 2564)

คดีนี้ใช้ระยะเวลากว่า 1 ปี ก่อนออกหมายจับผู้ต้องหาได้ ส่วนหนึ่งมาจากการอ้างคดีของผู้ก่อเหตุ รวมทั้งการจัดการกับเก็บหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุไม่สามารถดำเนินได้อย่างเต็มที่ด้วยหลายปัจจัย โดยเฉพาะช่วงเวลาที่พบศพเป็นกลางคืนในป่าที่ไม่มีแสงสว่าง ส่งผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานทำได้โดยไม่สมบูรณ์ตั้งแต่ต้น และผู้ต้องหาไม่เคยถูกลงโทษและกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงอย่างมากในสังคมและหาประโยชน์จากชื่อเสียงที่เกิดขึ้นด้วย

ขณะเดียวกันหากคดีการเสียชีวิตปริศนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตเมือง การจัดการสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีระบบระเบียบ ขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน อย่างน้อยที่สุดคือ เจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ในเวลาอันรวดเร็วหลังได้รับแจ้งเหตุหรือทราบถึงเหตุนั้น โดยพนักงานสอบสวนต้องทำการการสอบสวนคดีอาญาทุกประเภทภายในเขตอำนาจรับผิดชอบหรือเขตพื้นที่การปกครองของสถานีตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2563) รวมถึงจะต้องทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด พนักงานสอบสวน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการตรวจสถานที่เกิดเหตุจะต้องเข้าไปในขั้นตอนของการตรวจสถานที่เกิดเหตุอย่างทะลุปรุโปร่ง เพราะต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่เกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดตามกฎหมายต่อไป ซึ่งนับเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ผู้เกียรติ เจริญบุญ, 2548)

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึงมาตรฐานการจัดการหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุคดีอาญาซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกล จากกรณีศึกษาการเสียชีวิตของน้องชมพู่ ในพื้นที่จังหวัด

มุกดาหาร เพื่อเข้าใจถึงโครงสร้างของปัญหาในกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล และนำไปสู่การสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่คาดว่าจะประโยชน์ต่อไปโดยมีขอบเขตของการวิจัย คือ เป็นการศึกษามาตรฐานการจัดการการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ในคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ ณ ภูเหล็กไฟ เขตอุทยานแห่งชาติภูผายล ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุคดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล
- 2) เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานคดีอาชญากรรมที่เกิดในพื้นที่ห่างไกล

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

กระบวนการวิธีการวิจัย (Methodology) ได้กำหนดเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วย

3.1) การศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาปัญหาการพิสูจน์หลักฐาน และเพื่อนำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้ไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิด 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญาวิทยา 2) แนวคิดเกี่ยวกับสืบสวนสอบสวนคดีอาญา 3) การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา 4) แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดี และ 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ซึ่งหมายถึงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลฝ่ายปฏิบัติงาน คือ พนักงานสอบสวนเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน สารวัตรใหญ่หัวหน้าสถานีตำรวจภูธรกกตูม จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายนโยบาย คือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ จำนวน 1 คน ผู้ให้ข้อมูลฝ่ายนิติเวชวิทยา คือ ผู้เชี่ยวชาญนิติเวชวิทยา อดีตผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม จำนวน 1 คน

และผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประจักษ์พยานในพื้นที่เกิดเหตุ คือ ผู้สื่อข่าวท้องถิ่นและส่วนกลาง จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัยจำนวน 1 คน

3.3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกภาพ (Video Record) เทปบันทึกการสัมภาษณ์ (Video Interview) เทปบันทึกการแถลงข่าว (Press Conference) ที่ออกอากาศทางโทรทัศน์หรือทางสื่อออนไลน์ ที่มีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ การถ่ายทอดสดแถลงสรุปคดีน้องชมพู่ 144 วัน โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สโมสรตำรวจจิราวดี บันทึกและเผยแพร่การถ่ายทอดสดโดยไทยรัฐทีวี และเผยแพร่ทางออนไลน์แพลตฟอร์มยูทูป ลิงค์ <https://youtu.be/erQr2Q71L9Y> เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ประกอบกับเอกสารแถลงความคืบหน้าคดีจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และ รายงานข่าวออกหมายจับผู้ต้องหา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษามาตรฐานการจัดการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานคดีอาญาในพื้นที่ห่างไกล: กรณีศึกษาการเสียชีวิตของน้องชมพู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร” เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยโครงสร้างคำถามเป็นการสัมภาษณ์ชี้แนะ (Guided Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่กำหนดโครงสร้างของข้อคำถามแต่จะกำหนดแนวคำถามปลายเปิด โดยในช่วงเวลาสัมภาษณ์ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงบันทึกภาพ และจัดบันทึกการสัมภาษณ์เอาไว้ โดยนำบทสัมภาษณ์มาถอดเทปและจัดพิมพ์ แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis and Synthesis)

4. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษามาตรฐานการจัดการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุคดีอาญาในพื้นที่ห่างไกล: กรณีศึกษาการเสียชีวิตของน้องชมพู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานการปฏิบัติงานในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุประเทศไทยใช้คู่มือบริหารจัดการสถานที่เกิดเหตุที่จัดทำโดยกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ระบุหน้าที่ของพนักงานสืบสวนสอบสวนที่เข้าถึงที่เกิดเหตุเป็นคนแรก ไม่ว่าพนักงานสอบสวนสอบสวนชั้นยศใด รวมไปถึงเจ้าหน้าที่อื่น เช่น มูลนิธิอาสาสมัครต่าง ๆ เจ้าหน้าที่กู้ภัย หากบังเอิญหรือถูกเรียกให้ไปสถานที่เกิดเหตุและ

เดินทางไปถึงคนแรก ควรดำเนินการ 1) ทำการบันทึกวัน เวลาที่เดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ 2) หลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจเป็นการทำลายหลักฐาน หรือวัตถุพยาน 3) รักษาสถานที่เกิดเหตุ ป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปเป็นอันตราย 4) กรณีมีผู้บาดเจ็บ หรือมีอาการหนัก ให้ติดตามหน่วยรักษาพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เพื่อนำผู้บาดเจ็บไปรักษาโดยเร็ว ถึงแม้ว่าการเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บอาจกระทบหรือเป็นการทำลายวัตถุพยาน บางอย่าง แต่ต้องทำเพื่อรักษาชีวิตเป็นสำคัญ ควรมีผู้ร่วมทางไปด้วย เพื่ออาจจะสามารถสอบปากคำผู้บาดเจ็บในระหว่างทาง หรือขณะกำลังเสียชีวิตซึ่งปากค่านี้อาจมีผลต่อการสืบสวนอย่างมาก 5) การดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสียชีวิต ไม่ควรพยายามทำการใด ๆ เกี่ยวกับศพ แต่ต้องรายงานพนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่ให้ทราบ เพื่อจะได้ดำเนินการเกี่ยวกับชันสูตรพลิกศพ ตามกฎหมาย 6) แจ้งผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานที่รับผิดชอบ หรือแพทย์ชันสูตร เพื่อขอคำสั่งสนับสนุน 7) ทำการบันทึกเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ เช่น สภาพความมืด ความสว่าง ไฟฟ้าในพื้นที่ สภาพอากาศ ตลอดจนอาวุธที่พบในพื้นที่เกิดเหตุ หรือที่พบศพ ความสัมพันธ์ระหว่างทำการเสียชีวิตกับตำแหน่งของวัตถุ 8) ในบางกรณีอาจพบผู้ต้องสงสัยในสถานที่เกิดเหตุด้วย ให้ดำเนินการจับกุม หรือควบคุมตัวไว้ก่อน เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือการทำลายหลักฐาน โดยแจ้งให้ทราบถึงข้อกฎหมาย จนกว่าคำสั่งสนับสนุนจะเดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุ 9) ทำการสอบสวนผู้อยู่ในที่เกิดเหตุเบื้องต้น มีใครที่อยู่ในพื้นที่บ้างตอนที่พนักงานไปพบ โดยถามสั้น ๆ อย่างแสดงความเห็นต่อพยาน หรือคนที่เข้ามาดูสถานที่เกิดเหตุ แต่ให้พยายามฟังสิ่งที่เขาพูด ป้องกันพยานไม่ให้สูญหาย ควรใช้โทรศัพท์ในการแจ้งรายงาน เพื่อป้องกันไม่ให้มีบุคคลทราบ เพื่อป้องกันไม่ให้คนเข้ามาในพื้นที่มากเกินไป 10) เมื่อพนักงานสอบสวนเดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุ ให้มอบสถานที่ต่อพนักงานสอบสวน (สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ, ม.ป.ป.)

มาตรฐานปฏิบัติงานระดับสากล คือ พิธีสารมินนิโซตา (Minnesota Protocol) ว่าด้วย การสืบสวนสอบสวนกรณีที่ต้องสงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีขอบด้วยกฎหมาย ค.ศ.2016 แนวปฏิบัติที่เป็นสากลที่ผ่านการรับรองโดยหน่วยงานองค์การสหประชาชาติ อันเป็นคู่มือฉบับแก้ไขปรับปรุง ของอังกฤษว่าด้วยการป้องกันและการสืบสวนอย่างมีประสิทธิภาพในกรณีสังหารนอกกฎหมายตามอำเภอใจ และโดยการพิจารณาอย่างรวบรัด โดยข้อปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนคดีการเสียชีวิตโดยมิชอบด้วยกฎหมายที่สามารถนำไปปรับใช้กับคดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล ประกอบด้วย

9 หัวข้อซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2016, P1) ดังนี้

1) เป้าหมายและขอบเขตในการใช้พิธีสารมินนิโซตา ที่ได้กำหนดหน้าที่ของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิชาชีพอย่างสูงสุด มีคำแนะนำและคำอธิบายวิธีการปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ และเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นแนวทางที่มีความละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ของการสืบสวนสอบสวน โดยระบุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการตามขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานของกฎหมายประเทศนั้น ๆ ส่งเสริมให้เกิดการนำไปใช้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น อัยการ ทนายความ ผู้พิพากษา ตำรวจ ทหาร ผู้ประกอบวิชาชีพด้านนิติเวช

2) จุดเริ่มต้นและขอบเขตการสืบสวนสอบสวน มีข้อกำหนดในการเริ่มทำงานของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนต้องเริ่มต้นขึ้นเรื่องทราบ หรือได้รับแจ้งว่ามีการเสียชีวิตที่อาจมีข้อสงสัยกฎหมายเกิดขึ้น โดยการทำงานของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนโดยทันที อย่างมีประสิทธิภาพ ละเอียดถี่ถ้วน มีความเป็นอิสระ เป็นกลาง โปร่งใส

3) องค์ประกอบและหลักการสืบสวนสอบสวน การสืบสวนสอบสวนจะต้องประกอบด้วย 5 เรื่องสำคัญ คือ ความรวดเร็ว เพื่อไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิในการที่จะได้รับการเยียวยาอย่างมี ี่ความละเอียดถี่ถ้วน ในการสืบสวนสอบสวนควรเก็บรวบรวมตรวจสอบโดยใช้หลักโครงข่ายสามเหลี่ยม หรือ Phenomena พยานหลักฐาน พยานวัตถุ การให้ปากคำ เอกสารทั้งหมด ต้องสามารถนำตัวผู้ก่อเหตุมารับผิดตามกฎหมายได้ทั้งหมด มีประสิทธิภาพ ต้องทำด้วยความระมัดระวัง เป็นไปตามวิธีปฏิบัติที่ดี กลไกการสืบสวนสอบสวนต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะให้มีการสอบปากคำพยาน และร้องขอให้มีการยื่นหลักฐานได้ มีการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ มีความอิสระและเป็นกลาง ต้องเป็นอิสระจากอำนาจที่มีขอบ ต้องเป็นอิสระทั้งความเห็น ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนต้องมีความเป็นอิสระจากผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดทุกคน ไม่มีการถูกข่มขู่ ขัดขวาง คุกคาม หรือแทรกแซงการทำงานอย่างไม่เหมาะสม มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยเพื่อตรวจสอบโดยสาธารณะและครอบครัวผู้เสียหาย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมหลักนิติธรรมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ทำให้ประสิทธิภาพการสืบสวนสอบสวนถูกตรวจสอบได้จากภายนอก

4) การดำเนินการสืบสวนสอบสวน ต้องคำนึงถึงการรักษาชีวิตของประชาชนและทีมสืบสวนสอบสวนเป็นสิ่งสำคัญ ยุทธศาสตร์การสืบสวนสอบสวนต้องมีระเบียบแบบแผน โปร่งใส ซอบธรรม สามารถรวบรวมวัตถุพยานประเภทต่าง ๆ เอาไว้และเก็บรักษา บันทึก จัดทำรายการวันเวลา แหล่งที่มา ต้องมีการบันทึกรายละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูล

5) สถานที่ทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ สถานที่เสียชีวิต หรือสถานที่เกิดเหตุ โดยบริเวณที่มีการพบกันระหว่างผู้เสียชีวิตกับผู้ต้องสงสัย สถานที่เกิดเหตุ บริเวณจุดฝังหรือพบศพ ควรระบุตำแหน่งโดยใช้พิกัดจาก GPS ต้องระบุตำแหน่ง บันทึก ภูมยสถานวัตถุ ควรทำการคุ้มกันสถานที่เกิดเหตุโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และบุคคลที่ไม่ได้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง จะต้องไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไป เพื่อให้พยานหลักฐานในที่เกิดเหตุได้รับการคุ้มครอง และถูกรวบรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดการปนเปื้อนหรือการสูญหายของพยานวัตถุ มีการควบคุมทางเข้าออก ควรเก็บบันทึกเกี่ยวกับบุคคลและบุคลากรที่เข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุ โดยระบุทั้งวัน เวลา ที่เข้าไป บุคคลที่สัมผัสกับหลักฐาน ควรได้รับการตรวจ DNA และพิมพ์ลายนิ้วมือเพื่ออ้างอิง ควรพิจารณาวัตถุทั้งหมดที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุ ที่อาจเกี่ยวข้องในการสืบสวนสอบสวน ทุกขั้นตอนในการเก็บกู้ เก็บรักษาขนส่ง รวมทั้งการวิเคราะห์ หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ จากสถานที่เกิดเหตุ ไปยังศาล หรือ ตลอดจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทางตุลาการ ต้องได้รับการบันทึกอย่างถูกต้อง เพื่อให้มั่นใจได้ในเรื่องของคุณภาพถูกต้องสมบูรณ์โดยมีคำเรียกว่า “ห่วงโซ่พยานหลักฐาน (Chain of evidence)

6) การกู้คืนซากศพ ควรทำภายใต้การกำกับดูแลของนักนิติมานุษยวิทยา หรือแพทย์นิติเวช หรือนักนิติโบราณคดีวิทยา ที่จะมีความเชี่ยวชาญในการหาร่องรอยซากสิ่งมีชีวิต ซากศพที่ถูกเผา ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม การถ่ายภาพ ควรลงหมายเลขอ้างอิง อัตราส่วน และข้อมูลเรื่องท่าทาง ตำแหน่ง โดยจะไม่ถูกรูปจนกว่าจะมีการยืนยันผลทางห้องปฏิบัติการ

7) ประเภทของหลักฐานและการเก็บตัวอย่าง ควรมีการพิจารณาขอบเขตและประเภทของหลักฐาน ในขณะที่มีการรวบรวมพยานหลักฐานของศพ ขนาดของหลักฐานทางชีวภาพและไม่ชีวภาพ ควรมีตัวอย่างเพียงพอการวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ และควรเพียงพอต่อการตรวจสอบซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานทางชีวภาพของมนุษย์หลักฐานที่ไม่ใช่ทางชีวภาพ หลักฐานทางดิจิทัล สอบสวน การเก็บตัวอย่างดิน และ สภาพแวดล้อม

8) แนวทางโดยละเอียดในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การดำเนินการ การตรวจทำโดยผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการอบรมด้านการระบุตัวตน การจัดทำบันทึกรายงาน การเก็บรวบรวม และการรักษาหลักฐานเชิงกฎหมายและวิทยาศาสตร์ การบันทึก รายงานโดยละเอียดสำคัญอย่างมาก บางครั้งการไปถึงสถานที่เกิดเหตุอาจไม่ใช่เจ้าหน้าที่ ตำรวจ แต่เป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ผู้สื่อข่าว สิ่งต่าง ๆ ที่พยานกลุ่มนี้บันทึกได้ อาจมีความสำคัญต่อการสืบสวนสอบสวนในภายหลัง แม้ว่าจะไม่ได้มีอำนาจทางกฎหมายที่เป็นทางการในการระบุ หรือบันทึกหรือเก็บรวบรวมหลักฐานก็ตาม ผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุ คือ บุคลากรที่ต้องผ่านการฝึกอบรมด้านการระบุ บันทึก รวบรวม และเก็บรักษาพยานวัตถุ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เพิ่มเติม ที่สำคัญต้องจำกัดการเข้าพื้นที่

9) การผ่าพิสูจน์ศพ แพทย์นิติเวชมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวน สอบสวนกรณีเสียชีวิต ก็เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการระบุตัวตนของผู้เสียชีวิตได้ถูกต้อง เพื่อช่วยหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการเสียชีวิต และเพื่อให้มีการใช้ความระมัดระวัง และใช้ทักษะในงานนี้ การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวแพทย์นิติเวชจำเป็นต้องมีความเข้าใจ เป้าหมายเบื้องต้นในการผ่าพิสูจน์ศพ ซึ่งได้แก่ (1) เพื่อค้นพบและบันทึกลักษณะ ทั้งหมดที่บ่งบอกตัวตนผู้เสียชีวิต (2) เพื่อค้นพบและบันทึกกระบวนการทางพยาธิวิทยา ขนาดแผลที่ปรากฏ (3) เพื่อสรุปเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เสียชีวิต (4) เพื่อสรุปเกี่ยวกับ สาเหตุการเสียชีวิตและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเสียชีวิต

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 150 ระบุผู้มีอำนาจในการ ชันสูตรพลิกศพ ลำดับ 1 แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ที่ได้รับวุฒิบัตร หรือ ได้รับหนังสือ อนุมัติจากแพทยสภา ลำดับ 2 ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ไม่มี หรือไม่สามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลรัฐปฏิบัติหน้าที่ ลำดับ 3 กรณีที่แพทย์ประจำ โรงพยาบาลของรัฐ ไม่มี หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ที่ประจำสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ปฏิบัติหน้าที่ ลำดับ 4 หากแพทย์ สสจ. ไม่มี หรือไม่สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชน หรือ แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพ เวชกรรม ที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสา ตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้แพทย์โรงพยาบาลเอกชน หรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ที่เข้าร่วม การชันสูตร เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

4.2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการจัดการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน

1) ปัญหาการเดินทางเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ สถานที่เกิดเหตุอยู่ในพื้นที่ห่างไกล จากสถานีตำรวจ ห่างจากโรงพยาบาล ห่างจากสำนักงานพิสูจน์หลักฐานจังหวัด เส้นทางเป็นภูเขาสูงชัน มีทางขึ้นไป 4 ทาง คนนอกพื้นที่เดินทางเข้าไปยากลำบาก โดยอยู่ห่างจากที่ตั้งของสถานีตำรวจภูธรกุดชุม 22.3 กิโลเมตร ระยะทางจากโรงพยาบาลดงหลวง 50.6 กิโลเมตร ระยะทางจากสำนักงานของพิสูจน์หลักฐานจังหวัดมุกดาหาร 84.7 กิโลเมตร ส่งผลให้การเดินทางเข้าพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุมีความล่าช้า

2) กำลังเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการสืบสวนสอบสวนคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ ที่อยู่ในพื้นที่ตำบลกุดชุม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร คือ พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรกุดชุม พบว่า มีทั้งสิ้นจำนวน 19 นาย โดยมีสารวัตรใหญ่ (รองผู้กำกับการ) เป็นหัวหน้าสถานี ไม่มีผู้กำกับการสถานีเนื่องจากเป็นสถานีตำรวจภูธรขนาดเล็ก ในงานฝ่ายสืบสวน มีสารวัตรสืบสวน มีรองสารวัตรสืบสวน 1 นาย, ผู้บังคับหมู่ฯ จำนวน 5 นาย ขณะทำงานฝ่ายสอบสวน มีสารวัตรสอบสวน 3 นาย, รองสารวัตร(ป.)ฯ 2 นาย และ ผู้บังคับหมู่ฯ 5 นาย และต้องรับผิดชอบดูแลประชากรขณะที่ประชากรตำบลกุดชุม พื้นที่ทั้งหมด 350 ตารางกิโลเมตร หรือ 235,673 ไร่ โดยในพื้นที่ดูแล เป็นพื้นที่ภูเขา 193,553 ไร่ เป็นพื้นที่ราบ 40,120 ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำ 1,000 ไร่ และอื่น ๆ 1,000 ไร่ รวม 16 หมู่บ้าน ทำให้กำลังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีน้อย การเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุมีความล่าช้า

3) การจัดการสถานที่เกิดเหตุ โดยพบว่าผู้ที่พบศพผู้เสียชีวิตคนแรกไม่ใช่พนักงานสอบสวน แต่เป็นชาวบ้านที่ไปร่วมออกตามหากับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้และผู้สื่อข่าว ซึ่งขาดองค์ความรู้ในการเข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุ ส่งผลให้สถานที่เกิดเหตุไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง กล่าวคือ ไม่มีการรักษาสถานที่เกิดเหตุที่ถูกต้อง ส่งผลต่อร่องรอย หลักฐานในที่เกิดเหตุ

4) สภาพแวดล้อมในพื้นที่เกิดเหตุ ระยะเวลาที่พบผู้เสียชีวิต เป็นช่วงเวลา 19.00 น. ในพื้นที่เขาภูเหล็กไฟไม่มีแสงสว่าง อาศัยแสงไฟฉายที่ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่นำติดตัวขึ้นไปในการดูสถานที่เกิดเหตุ ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน ทำให้การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานบนเขาภูเหล็กไฟดำเนินการหลายครั้งหลังนำศพลงจากเขา

5) การชันสูตรพลิกศพในสถานที่เกิดเหตุไม่ถูกดำเนินการโดยสมบูรณ์ โดยหลังจากได้รับรายงานการเสียชีวิตในพื้นที่ แพทย์ประจำโรงพยาบาลในพื้นที่เกิดเหตุ ไม่สามารถเดินทางไปร่วมในการตรวจสอบศพในพื้นที่เกิดเหตุได้ จึงไม่มีการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุ

6) การขาดแคลนบุคลากรและอุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุของโรงพยาบาลอำเภอคงหลวง ที่ไม่มีแพทย์นิติเวช ต้องดำเนินการส่งศพไปชันสูตรโดยแพทย์นิติเวชที่โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากงานนิติเวชของไทยในปัจจุบัน ไม่ได้มีกฎหมายบังคับหรือกำหนดให้ต้องทำ ดังนั้นงานนิติเวชจึงกลายเป็นงานฝากที่ไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของ

7) การอำพรางคดีของผู้ก่อเหตุ ที่ทำการจัดฉากโดยการถอดเสื้อผ้าผู้เสียชีวิตแล้วนำไปไว้ตามจุดต่างกัน ให้คดีมีลักษณะเป็นการเสียชีวิตจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ มีการหั่นเส้นผมผู้เสียชีวิตเพื่อให้มีลักษณะคล้ายเรื่องความเชื่อทางไสยศาสตร์มนต์ดำของกัมพูชา ทำให้หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่พบในพื้นที่เกิดเหตุไม่สามารถเชื่อมโยงไปยังตัวผู้ก่อเหตุได้ในตอนแรก

5. การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1) อภิปรายผล

1) หลักการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน

พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรจังหวัดมุกดาหาร เป็นผู้รับผิดชอบคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู ได้เข้าดำเนินการสืบสวนสอบสวน ตามกลไกของกระบวนการยุติธรรมที่รัฐได้ออกแบบมาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งกระบวนการสืบสวนสอบสวนในแต่ละประเทศต้องมีแบบแผนของตัวเอง และงานสืบสวนสอบสวนเบื้องต้นจะเป็นหน้าที่ที่ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งตามหลักการที่สำนักพัฒนาสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) กระทรวงยุติธรรมระบุว่าในการสืบสวนสอบสวนต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและความต่อเนื่องในการทำงานด้านการควบคุมอาชญากรรมและมีการเข้าร่วมกระบวนการสอบสวนคดีอาญาด้วยเสมอ

2) ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน

จากการศึกษาการทำงานของพนักงานสอบสวน จากการสัมภาษณ์เก็บ

ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ประกอบกับเอกสารบันทึกที่ได้มีการเผยแพร่ นั้น พนักงานสอบสวน ในห้องที่เกิดเหตุ ยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดี อาญา อันจะเห็นได้จากกรณี่ให้ข้อมูลกับผู้สื่อข่าวในวันที่เกิดเหตุว่าน้องชมพู่ตกเขารวมทั้งการไม่มีการกั้นสถานที่เกิดเหตุตามมาตรฐาน ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติที่ทราบกัน โดยสากลว่ากรณีเกิดคดีอาญาหรือพบการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาติ กรณีเสียชีวิตที่อาจ มิชอบด้วยกฎหมาย พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการปิดกั้นสถานที่ และดำเนินการ เก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุ พร้อมประสานให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน แพทย์นิติเวช เข้ามาตรวจสอบพื้นที่เกิดเหตุทันที ตามหลักทฤษฎีที่ใช้ในการสืบสวนสอบสวน (Inquiry Theory) ที่ทีมสืบสวนสอบสวน ดำเนินการติดตามผู้กระทำความผิดในคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ในพื้นที่จังหวัด มุกดาหาร พบว่า ได้ดำเนินการตามหลักค้นหาความจริง และหลักเหตุผล คือ

1) หลักค้นหาความจริง พบว่า ในขั้นตอนการทำงานของพนักงานสอบสวนคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ ได้ดำเนินการตามหลักการค้นหาความจริง ที่ว่า ต้องดำเนินการค้นหาและกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้นให้มากที่สุด ในชั้นพนักงานสอบสวน จนนำไปสู่การขออำนาจศาลอนุมัติออกหมายจับผู้ต้องหา 1 ราย คือ นายไชย์พล วิภา หรือ ดุงพล และเมื่อส่งสำนวนต่ออัยการแล้ว ได้มีการสืบสวนสอบสวน กระทั่งมีการสั่ง ฟ้องจำเลยที่ 1 นายไชย์พล วิภา และจำเลยที่ 2 นางสาวสมพร หลาบโพธิ์ ในเวลาต่อมา โดยมีพยานหลักฐานประกอบในการแจ้งข้อกล่าวหา ทั้งพยานบุคคล วัตถุพยาน ที่ได้ผ่านการตรวจสอบทางขั้นตอนทางนิติวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการ สืบสวนสอบสวน จนกว่าจะมีการออกหมายจับได้นั้นใช้ระยะเวลากว่า 1 ปี เนื่องจาก ศาลต้องใช้พยานหลักฐานจากชั้นสอบสวนประกอบในการพิจารณาคดี พนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงหรือหลักฐานในคดีเพื่อให้ได้ข้อยุติตาม ความเป็นจริง ไม่ว่าจะข้อเท็จจริงหรือหลักฐานนั้น ๆ จะเป็นคุณหรือโทษต่อผู้เสียหาย หรือ จำเลยผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม ซึ่งในระหว่างการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานของทีมสืบสวน สอบสวน นั้นมีบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำอยู่แล้วตั้งแต่ต้น แต่จำเป็นต้องค้นหา พยานหลักฐานที่ชัดเจน จนนำมาสู่การออกหมายจับ และสั่งฟ้องผู้ต้องหาในที่สุด

2) หลักเหตุผล พบว่าในการชี้แจงหลักฐานประกอบการขอศาลอนุมัติ ออกหมายจับ นายไชย์พล วิภา ได้มีการชี้แจงถึงความเป็นเหตุเป็นผลของพยานหลักฐาน ที่มีความสอดคล้องกัน นั่นคือหลักฐานจากบริเวณจุดพบศพ ได้แก่ กางเกง รองเท้า

รวมถึงเส้นผมน้องชมพูที่ถูกฉีก 36 เส้น รวมทั้ง DNA ที่พบในขน 3 เส้นในที่เกิดเหตุที่ใช้เทคนิคในการตรวจสอบพิเศษ อย่าง อนุภาคแสงซินโครตรอน พบว่าตรงกับนางสาวสมพร หลาบโพธิ์ หรือป้าแต๋น ภรรยาของ นายไชย์พล รวมทั้งคำให้การของพยานแวดล้อมทั้งหมด และผลการตรวจพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ที่ชี้ชัดว่ามีความเชื่อมโยงกับนายไชย์พล โดยมีพยานที่อยู่ใกล้จุดที่พบศพให้การระบุว่านายไชย์พลพูดถึงการหายไปของน้องชมพู ก่อนที่ชาวบ้านจะทราบเรื่อง โดยนายไชย์พลถูกควบคุมตัว และเป็นหนึ่งในผู้ต้องสงสัยของตำรวจตั้งแต่นั้น ประกอบกับการพบพิรุณของนายไชย์พล ในการตอบคำถามระหว่างการเข้าเครื่องจับเท็จด้วย ซึ่งพยานหลักฐานที่นำมาประกอบ ล้วนสมเหตุสมผลกับข้อสันนิษฐานที่ตำรวจระบุว่า มีผู้พาน้องชมพูไปยังจุดพบศพภูเหล็กไฟ โดยพยานหลักฐานทั้งหมด เป็นการได้มาซึ่งหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมาย และมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันโดยหลักเหตุผลที่ใช้ในการสืบสวนสอบสวนคดี แบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ **เหตุผลธรรมดา** พบว่าในคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู จากลักษณะการเสียชีวิตคนทั่วไปย่อมเข้าใจได้ว่า เป็นการถูกกระทำโดยผู้อื่นนำมาซึ่งการตรวจสอบเพื่อยืนยันในเวลาต่อมา **เหตุผลทางวิทยาการ** พบว่าในการสืบสวนสอบสวนคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู ดำเนินการตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ ที่ผ่านการตรวจสอบทางนิติวิทยาศาสตร์ ที่ผู้กระทำความผิดได้ทิ้งร่องรอยไว้ที่จุดเกิดเหตุ ซึ่งสามารถสืบหาตัวผู้กระทำผิด และผู้ร่วมกระทำผิดได้ แม้ว่าจะไม่มีประจักษ์พยานที่เห็นเหตุการณ์โดยตรง แต่เหตุผลทางวิทยาการสามารถนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการ สืบค้นหาพยานหลักฐานในคดีให้ได้มากที่สุด และนำไปตรวจสอบหาสารพันธุกรรม DNA และใช้เทคโนโลยีการตรวจสอบอื่น ๆ จนทราบว่าผู้กระทำคือใครได้ **เหตุผลทางจิตวิทยา** พบว่ามีการนำมาใช้ในการสร้างความแม่นยำของการสอบปากคำพยานในคดี ในการนำเข้าเครื่องจับเท็จซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องทำการกลั่นกรองร่วมกับการใช้เหตุผลทางวิทยาการด้วย

สรุปได้ว่าการใช้หลักเหตุผลตามบทบาทของพนักงานสอบสวนที่ใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม ชอบด้วยกฎหมาย โดยทำการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน สัมภาษณ์พยานบุคคล 384 ปาก สอบปากคำเข้าสำนวนการสอบสวนจำนวน 120 ปาก สอบปากผู้เสียหายประกอบ 13 ปาก เก็บวัตถุพยานที่เป็นหลักฐานสำคัญในคดี 113 ชิ้น โดยเป็นพยานหลักฐานบนที่เกิดเหตุ 16 ชิ้น เก็บสารพันธุกรรมบุคคล (DNA) จำนวน 154 ตัวอย่าง และดำเนินการ

ตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์โดยหลากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามความเชี่ยวชาญ ดังจะเห็นได้จากการตรวจสอบเรื่องเวลาการเสียชีวิต อาศัยรายละเอียดจากการชันสูตรพลิกศพ ประกอบกับ ผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการ กุมารแพทย์ นักกีฏวิทยา มีการทดสอบพื้นที่จริง มาประกอบกับอุปนิสัยส่วนตัวของผู้เสียชีวิต

การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ ที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดในตอนแรก การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ ได้ดำเนินการค้นหาพยานหลักฐาน อย่างละเอียด เพื่อพิสูจน์ตัวผู้กระทำผิด ความผิด รวมไปถึงระยะเวลาการเสียชีวิต นับตั้งแต่น้องชมพู่หายตัวออกจากบ้านพัก รวมไปถึงการค้นหามูลเหตุจูงใจที่ผู้ต้องหากระทำความผิดลงไป และพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังได้สืบหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อมาประกอบกับพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ โดยอาศัยองค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่บ้านกกกอก ตำบลกกตูม จังหวัดมุกดาหาร ที่มีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสลับที่ลาดชัน การเดินทางที่เป็นอุปสรรคในการทำงาน ความรู้เกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม คณะที่มทำงานคดีน้องชมพู่ ได้มีการเรียกสอบปากคำบุคคลที่เคยต้องโทษคดีอาชญากรรมในพื้นที่และในจังหวัดใกล้เคียงจุดเกิดเหตุ ได้แก่ บุคคลผู้พันโทษในจังหวัดมุกดาหาร สกนนคร และกาฬสินธุ์ ไปทั้งสิ้นจำนวน 478 ราย รวมไปถึงการสอบปากคำจากแหล่งข่าวบุคคลในพื้นที่ ซึ่งกระบวนการรวบรวมข้อมูลพยานหลักฐานประกอบการสืบสวนสอบสวนเป็นไปตามหลักปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ที่สำคัญคดีนี้มีการแต่งตั้งคณะทำงานที่มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้กำกับดูแลด้วยตนเอง

3) ปัญหาในการปฏิบัติตามมาตรฐานในการสืบสวนสอบสวน

เจ้าพนักงานตำรวจพื้นที่รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวน สภ.กกตูม จ.มุกดาหาร ได้เข้าดำเนินการในพื้นที่ตั้งแต่กระบวนการค้นหา กระทั่งเข้าพื้นที่หลังพบศพเด็กหญิง และได้มีการประสานงานหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน แพทย์นิติเวช พร้อมกับเก็บบันทึกข้อมูล ผู้เดินทางขึ้นไปพบศพ เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเรียกตรวจ DNA ผู้ที่ขึ้นไปตามหาจนกระทั่งพบศพด้วย และเมื่อพบเห็นว่าเป็นการตายที่ผิดธรรมชาติ กระบวนการสืบสวนสอบสวนได้เริ่มต้นขึ้น ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนด ความรับผิดชอบของตำรวจภูธรภาค ที่ระบุไว้ในระเบียบของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าบทบาทพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการดำเนินการสอบสวนคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับความผิดอาญาในเขตอำนาจรับผิดชอบของตำรวจภูธรภาค ให้คำปรึกษา

ตรวจสอบ รวบรวมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับปรับปรุงล่าสุด พ.ศ.2564 หมวดที่ 1 ที่ระบุถึงการสืบสวนสอบสวน สัมภาษณ์ มาตรา 130 ให้เริ่มดำเนินการสอบสวนโดยมีข้า จะกระทำการที่ใด เวลาใด แล้วแต่เห็นสมควร มาตรา 131 กรณีที่จำเป็นจะต้องใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 130 ให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ เอกสาร โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มาตรา 132 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนตรวจตัวผู้เสียหาย สถานที่ที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ ไม่มีการเปิดเผยถึงรายละเอียดว่า ได้ดำเนินการวาดภาพจำลอง พิมพ์ลายนิ้วมือ เก็บลายนิ้วมืออย่างละเอียดภายหลังจากพบศพในทันทีหรือไม่ แต่พบว่าพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการค้นหาสิ่งของในสถานที่เกิดเหตุ ประกอบกับตรวจค้นบ้านคนใกล้ชิด และบุคคลต้องสงสัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน มีการออกหมายเรียกบุคคลเข้ามาสอบปากคำ และกันไว้เป็นพยาน และได้เก็บรักษาสิ่งของที่เป็นวัตถุพยานเอาไว้ด้วย นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการออกหมายเรียกบุคคลที่เชื่อว่าเมื่อได้ทำการสอบปากคำจะเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี เป็นไปตาม มาตรา 133 แต่อย่างไรก็ตามในข้อกำหนดตามมาตรา 133 ที่ระบุว่า การสอบปากคำกำหนดข้อห้ามมิให้พนักงานสอบสวนกล่าวตักเตือน หรือใช้กลอุบายในการป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำทั้งที่ผู้นั้นให้ด้วยความเต็มใจ ซึ่งกรณีนี้มีการเปิดเผยจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติว่า พยานที่ถูกสอบปากคำ ได้ให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนและอาจมีถ้อยคำ หรือข้อมูลไม่สอดคล้องกันกับที่ให้กับพนักงานสอบสวน ซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานคนดังกล่าว เป็นการกระทำที่ไม่อาจสามารถควบคุมได้ซึ่งตำรวจยอมรับว่าเป็นปัญหาต่อการสืบสวนสอบสวนอย่างมาก

4) ปัญหาการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

4.1) หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ พบว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เผยข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่ได้เก็บจากสถานที่พบศพบนภูเหล็กไฟ ประกอบไปด้วย ร่างของผู้เสียชีวิต เส้นผมที่มีลักษณะถูกหักจำนวน 36 เส้น เส้นขน 3 เส้น กางเกง รองเท้า และสิ่งของอื่น ๆ ที่พบในเส้นทางเดินไปยังจุดพบศพ รวมไปถึงการเก็บ DNA จากผู้ที่เดินทางขึ้นไปเจอศพในตอนแรกด้วย เพื่อนำไปใช้ในการพิสูจน์หาร่องรอยผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตามในพื้นที่เกิดเหตุ ไม่สามารถเก็บหลักฐานร่องรอยบนพื้นผิวได้ เนื่องจากมีผู้เข้าไปยังพื้นที่เกิดเหตุจำนวนมาก และบุคคลที่เข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุเป็นทีมแรกไม่ใช่พนักงานสอบสวน จึงไม่ได้มีการกันสถานที่เกิดเหตุ

แต่อย่างไรก็ตามตำรวจเห็นว่าผู้กระทำความผิด ย่อมทิ้งร่องรอยเอาไว้ในที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นไปตามหลักการแลกเปลี่ยนของ Edmond Locard หรือ Locard's Exchange Principle ที่กล่าวว่า การกระทำใด ๆ ของบุคคล ที่เป็นการกระทำรุนแรงที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ทิ้งร่องรอยเอาไว้ จึงได้นำพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุข้างต้นไปดำเนินการตรวจสอบด้วยเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ อันได้แก่ การตรวจสอบสารพันธุกรรม หรือ DNA การตรวจเทคนิคซินโครตรอน จนสามารถเชื่อมโยงถึงตัวผู้ต้องหาได้ในที่สุด

พบว่าในขั้นตอนการเก็บพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในที่เกิดเหตุคดีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ ตามหลักการนั้นจะต้องมีทีมแพทย์เข้าไปชันสูตรพลิกศพเบื้องต้นในที่เกิดเหตุ ร่วมกับเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานและพนักงานสอบสวน ก่อนทำการเคลื่อนย้ายศพ แต่สำหรับกรณีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ มีเพียงเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานมุกดาหาร และพนักงานสอบสวน สภ.กุดชุม เท่านั้น อีกทั้งในขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพทางห้องปฏิบัติการ โรงพยาบาลดงหลวง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอในพื้นที่เกิดเหตุ และเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกที่น่าศพไปส่ง ไม่สามารถดำเนินการตรวจชันสูตรพลิกศพได้ เนื่องจากไม่มีแพทย์นิติเวช ไม่มีสถานที่และอุปกรณ์ทำให้ต้องส่งศพไปชันสูตรพลิกศพที่โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีแพทย์นิติเวช ทำให้การชันสูตรพลิกศพไม่เป็นไปอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ต้น เพราะแพทย์ไม่ได้ไปชันสูตรพลิกศพตั้งแต่พื้นที่เกิดเหตุก่อนมีการเคลื่อนย้ายร่าง แม้ในทางกฎหมายจะระบุลำดับขั้นของผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ เอาไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ว่า เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ ที่กฎหมายให้อำนาจในการชันสูตรพลิกศพได้ โดยมีการกำหนดการทำหน้าที่ และผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนในกรณีที่เจ้าหน้าที่ในลำดับแรกไม่สามารถปฏิบัติได้ โดยมีลำดับ ดังนี้ ลำดับ 1 แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ที่ได้รับวุฒิปัตร หรือ ได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา ลำดับ 2 ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ไม่มี หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลรัฐปฏิบัติหน้าที่ ลำดับ 3 กรณีที่แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ ไม่มี หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ที่ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ปฏิบัติหน้าที่ ลำดับ 4 หากแพทย์ สสจ. ไม่มี หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชน หรือ แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสา ตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้แพทย์โรงพยาบาลเอกชน หรือ แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ที่เข้าร่วมการชันสูตร เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

แต่จากความเห็นทางวิชาการของอดีตผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ระบุว่าในการชันสูตรพลิกศพทางนิติวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันไม่มีหน่วยงานใดที่รับหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการดำเนินการ ซึ่งควรมีการกำหนดมาตรฐานให้ชัดเจน และควรกำหนดเป็นกฎระเบียบข้อบังคับว่าเป็นหน้าที่ใคร พร้อมดำเนินการจัดให้มีบุคลากรสถานที่ และอุปกรณ์ ตามมาตรฐานสากล โดยเสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติระบบนิติวิทยาศาสตร์แห่งชาติ พ.ศ. ... ซึ่งปัจจุบันยังไม่สามารถผ่านขั้นตอนกระบวนการที่จะออกเป็นกฎหมายได้

จากหลักฐานที่ปรากฏจากการผ่าชันสูตรศพโดยแพทย์ คือ ที่ศพน้องชมพู่มีหนองแมลงวันขนาดมิลลิเมตรไปจนถึงเซนติเมตร บริเวณปาก จมูก และซอกคอ ได้มีการใช้ผู้เชี่ยวชาญร่วมตรวจสอบและวิเคราะห์เพื่อหาวันเวลาที่น้องชมพู่เสียชีวิต โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านกีฏวิทยา เพื่อดูวิวัฒนาการเจริญเติบโตของหนองแมลงวัน ที่พบว่าอยู่ในระยะที่ 3 ประกอบกับการลงพื้นที่พิสูจน์ด้วยเนื้อหมู บริเวณจุดพบศพบนภูเขาเหล็กไฟ เปรียบเทียบกับพื้นที่ด้านล่าง กระทั่งพบว่าพื้นที่บนภูเขามีความร้อนชื้นสูงทำให้น้องชมพู่ที่อยู่บนภูเขาเจริญเติบโตไว และนำไปเปรียบเทียบกับข้อสันนิษฐานของแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพจนสามารถระบุเวลาการเสียชีวิตได้ว่า น่าจะเสียชีวิตในเวลา 14.30 น. วันที่ 12 พฤษภาคม ไปจนถึง 14.30 น. วันที่ 13 พฤษภาคม นอกจากนี้ยังมีการพิสูจน์ของเหลวที่อยู่ในกระเพาะ พบว่าเป็นของเหลวที่เกิดจากการเน่าของซากศพ ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เช่นเดียวกับมาตรฐานสากลที่ระบุไว้ในพิธีสารมินนิโซตา เรื่องการผ่าพิสูจน์ศพ ของแพทย์นิติเวช ที่ต้องดำเนินการเพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจในการระบุตัวตนผู้เสียชีวิต และหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการเสียชีวิต โดยลักษณะการทำงานเป็นไปตามข้อแนะนำ คือ กระทำการผ่าพิสูจน์ศพเพื่อนำไปใช้ในการจำลองพฤติการณ์แวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น และหากเป็นไปได้แพทย์ควรไปยังสถานที่ที่พบศพ โดยเฉพาะเมื่อศพยังอยู่ แต่สำหรับกรณีการเสียชีวิตของน้องชมพู่ แพทย์ผู้ผ่าชันสูตร ไม่ได้เดินทางไปยังสถานที่พบศพขณะที่ศพยังอยู่บนภูเขาเหล็กไฟ แต่มีการเดินขึ้นไปหลังการผ่าพิสูจน์ดำเนินการไปแล้วเท่านั้น

สำหรับการเก็บกู้ร่างผู้เสียชีวิตไม่ได้มีแพทย์เข้าไปยังพื้นที่ด้วยเพื่อตรวจสอบสภาพศพ แต่มีการพลิกศพเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน ตามที่ผู้สื่อข่าวได้ทำการบันทึกภาพไว้ จากนั้นได้มีการเคลื่อนย้ายร่างลงจากเขาโดยใช้ผ้าห่อ และมีเจ้าหน้าที่อาสากู้ภัยแบกลงมา 1 คน เพราะผู้เสียชีวิตเป็นเด็กตัวเล็ก น้ำหนักเบา ซึ่งการบันทึก

สภาพศพ ท่าทาง ที่พบเป็นภาพที่บันทึกโดยผู้สื่อข่าว พนักงานสอบสวนได้ทำการขอภาพในภายหลัง สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงพื้นที่ล่าช้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเข้าไปดำเนินการกับศพ ณ สถานที่เกิดเหตุ นอกจากนี้ในส่วนของการกู้ร่างผู้เสียชีวิตที่ต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่ในประเทศไทยเป็นลักษณะเช่นนี้ ผู้เชี่ยวชาญอดีตผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เห็นว่ามาจากปัญหาการขาดแคลนบุคลากรเจ้าหน้าที่เฉพาะที่จะดำเนินการเรื่องการเก็บกู้ซากศพและดำเนินการชันสูตรพลิกศพ

4.2 การรักษาสถานที่เกิดเหตุ พบว่าการเสียชีวิตของน้องชมพู่ การค้นพบเจอศพบนภูเหล็กไฟ ทีมแรกที่เข้าไปยังจุดพบศพ คือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชาวบ้านสี่มอวลชน รวมไปถึงนายไชย์พล วิภา หรือลุงพล ที่เป็นผู้ต้องหาที่ถูกออกหมายจับในภายหลังด้วย การเดินเท้าขึ้นไปค้นหาซากการวางแผน หรือการทำความเข้าใจว่าหากพบเจอศพน้องชมพู่แล้วต้องดำเนินการอย่างไรหรือควรปฏิบัติอย่างไร ประกอบกับพื้นที่พบศพเป็นบนภูเขาที่มีความลาดชันสูง และเป็นเวลากลางคืนที่มีเพียงแสงสว่างจากไฟฉายเท่านั้น ทำให้เมื่อมีการพบศพเด็กแล้ว มีบุคคลเข้าไปอยู่ในระยะที่ใกล้กับศพ และไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่ามีการสัมผัสศพด้วยหรือไม่ และจากภาพที่มีการบันทึกโดยผู้สื่อข่าวที่เดินทางขึ้นไป พบว่า ไม่มีการกั้นสถานที่เกิดเหตุ และมีคนจำนวนมากกว่า 20 คน เข้าไปยังพื้นที่เกิดเหตุ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการสากล ที่ระบุว่าต้องดำเนินการปิดล้อมสถานที่เกิดเหตุเป็นอันดับแรก เพื่อป้องกันไม่ให้มีบุคคลเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ หรือเข้าไปทำลายหลักฐาน ซึ่งอาจจะกระทำโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เนื่องจากสิ่งที่ค้นพบในพื้นที่เกิดเหตุสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุได้ ซึ่งการมีบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปในพื้นที่นั้นอาจจะส่งผลให้พบ DNA บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปเจอปนได้ ซึ่งจะกระทบกับพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ นั้นทำให้ต้องมีการขอตรวจ DNA บุคคลที่เข้าไปใกล้ศพ ทั้งชาวบ้านที่ไปพบ ผู้สื่อข่าวในภายหลังเพื่อใช้อ้างอิงตามหลักการทำงาน ซึ่งการได้มาซึ่งพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ นั้นจะมีน้ำหนักหรือมีน้ำหนักน้อย อาจจะเป็นเหตุให้ศาลใช้ดุลยพินิจที่เรียกว่า “ห่วงโซ่พยาน” และเมื่อนำขั้นตอนในการทำงานของพนักงานสอบสวนมาเทียบเคียงกับคู่มือการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ที่จะทำโดยกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระบุว่า พนักงานสอบสวนผู้ที่เดินทางไปถึงคนแรกนั้น ต้องดำเนินการบันทึกวันเวลาเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุ หลีกเลียงการกระทำที่อาจจะเป็นการทำลายหลักฐาน รักษาสถานที่เกิดเหตุ ป้องกันไม่ให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปเด็ดขาด แต่กลับพบว่า มีผู้ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปจำนวนมาก เพราะ

ไม่มีการกั้นสถานที่เกิดเหตุ รวมไปถึงการตั้งข้อสันนิษฐานหลังพบศพ ที่ได้แจ้งกับผู้สื่อข่าวว่า “เด็กตกเขา” สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่เกิดเหตุ ส่งผลให้การป้องกันสถานที่เกิดเหตุไม่เป็นไปตามมาตรฐาน เนื่องจากมีการเปิดเผยจากทีมสืบสวนชุดใหญ่ในภายหลังว่าเด็กถูกพาขึ้นไปและเสียชีวิตอย่างไรก็ตามไม่พบการดำเนินการที่ละเอียด เนื่องจากไม่มีการเผยแพร่เรื่องการบันทึกภาพในสถานที่เกิดเหตุโดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานในงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ตามข้อปฏิบัติที่ระบุในพิธีสารมินนิโซตา ยังระบุว่า การคุ้มกันสถานที่เกิดเหตุต้องทำโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยบุคคลที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไป เพื่อให้พยานหลักฐานในที่เกิดเหตุได้รับการคุ้มครองและถูกรวบรวมอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการลดการปนเปื้อน การสร้างความเสียหายต่อวัตถุพยาน โดยต้องมีการควบคุมทางเข้าออก หรือจำกัดทางเข้าออกสำหรับผู้ที่ผ่านการอบรมมาแล้วเท่านั้น ซึ่งในกรณีนี้ไม่มีการปิดกั้นพื้นที่ทางขึ้นเขาภูเหล็กไฟ ส่งผลให้มีหลายคนเข้าไปในพื้นที่จำนวนมากตั้งแต่วันที่พบศพและหลังจากนั้น

ขณะที่การศึกษาเส้นทางเกี่ยวสถานที่เกิดเหตุที่มีการเปิดเผย ทีมสืบสวนสอบสวนได้มีการบันทึกเส้นทางที่จะไปยังจุดพบศพบนเขาภูเหล็กไฟ โดยมีเส้นทางจากบ้านไปยังจุดพบศพ ออกมาเป็น 4 เส้นทางที่สามารถเดินขึ้นไปได้ และได้วิเคราะห์พื้นที่ทางเดินขึ้นภูเขา ซึ่งได้มีการประสานงานร่วมกันกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเกี่ยวกับพื้นที่นักโภชนาการ และกุมารแพทย์จนสามารถนำมาประกอบการพิสูจน์ว่าเด็กวัย 3 ขวบไม่สามารถเดินไปถึงจุดพบศพได้เอง เนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดชัน พลังงานไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะในเชิงการปฏิบัติงาน

- 1) ควรเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้การเข้าถึงทำตීรวดเร็ว และเก็บรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ควรให้มีการอบรมแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกลให้เกิดความพร้อมในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่มีความซับซ้อน
- 3) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเข้าพื้นที่เกิดเหตุ

ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ให้กับ อาสาสมัคร สื่อมวลชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และ ประชาชนทั่วไป

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรจัดให้เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ประจำสถานีตำรวจ
- 2) ควรจัดทำแผนงาน คู่มือปฏิบัติงานสำหรับพนักงานสอบสวน ในพื้นที่ห่างไกล
- 3) เสนอให้ออกกฎหมายระบบนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อให้มีหน่วยงาน รับผิดชอบโดยตรงที่เป็นผู้รับผิดชอบในด้านการชันสูตรพลิกศพ
- 4) เสนอให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเก็บรวบรวม พยานหลักฐานในพื้นที่ห่างไกล

5.2.3 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของพนักงานสอบสวนในพื้นที่ ห่างไกลที่มีต่อการปฏิบัติงานด้านการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ
- 2) เสนอให้มีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ เก็บรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และเสนอให้มีการศึกษา เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์นิติเวชของโรงพยาบาลในพื้นที่ห่างไกล
- 3) เสนอให้ออกกฎหมายระบบนิติวิทยาศาสตร์ โดยจัดให้มี หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และระบุถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนในการเข้า ชันสูตรพลิกศพ โดยเฉพาะแพทย์นิติเวช อันจะนำไปสู่การเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ ในด้านการชันสูตรพลิกศพ เพิ่มงบประมาณในการจัดหาสถานที่และอุปกรณ์ในการ ชันสูตรพลิกศพ และการตรวจสอบทางนิติวิทยาศาสตร์

6. บทสรุป

การศึกษามาตรฐานการจัดการการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุ คดีอาญาในพื้นที่ห่างไกล: กรณีศึกษาการเสียชีวิตของน้องชมพู่ในพื้นที่จังหวัด มุกดาหาร เป็นคดีที่สังคมให้ความสนใจและจับตามองการทำงานของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติอย่างมาก ความซับซ้อนของคดีและการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุที่ไม่สมบูรณ์ ตั้งแต่ต้น จนทำให้ต้องมีตั้งคณะพนักงานสืบสวนสอบสวนเพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวน

สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ พิสูจน์หลักฐาน แพทย์นิติเวช ตั้งแต่สภาพพื้นที่ที่เกิดเหตุเขากูเหล็กไฟ เป็นภูเขาที่เดินทาง เข้าถึงยาก ทั้งระยะทางที่ห่างไกลจากสถานีตำรวจ โรงพยาบาล สำนักงานพิสูจน์ หลักฐาน ต้องใช้เวลาเดินทางขึ้นภูเขาที่มีความลาดชันสูง ประกอบกับกำลังเจ้าหน้าที่ ไม่เพียงพอ ขาดองค์ความรู้ ขาดอุปกรณ์ ไม่มีแพทย์นิติเวชในการชันสูตรพลิกศพ ณ จุด พบศพ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประชาชน ผู้สื่อข่าว เข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุก่อนพนักงานสอบสวน ทำให้ไม่สามารถควบคุมพื้นที่ หรือดำเนินการปิดกั้นพื้นที่เพื่อจำกัดคนเข้าได้ ประกอบ กับ มาตรฐานในการปฏิบัติงาน ที่แม้ว่าจะมีทั้งมาตรฐานในประเทศไทยและสากล แต่ไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนในการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน ในลักษณะที่เป็น กฎหมายบังคับให้ต้องดำเนินการ ทำให้งานสำคัญอย่างการตรวจศพทางนิติเวช กลายเป็นงานฝากที่ไม่มีเจ้าภาพดำเนินการโดยตรง

ดังนั้นการจะสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการเก็บ รวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่ห่างไกล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข ต้องร่วมถอดบทเรียนและออกแบบ มาตรฐานให้ชัดเจน และผลักดันให้มาตรฐานนั้นออกมาเป็นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ อันจะนำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพในการจัดการการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานใน พื้นที่ห่างไกล ทั้งในเรื่องบุคลากร องค์ความรู้ และงบประมาณ

เอกสารอ้างอิง

- กัญเกียรติ เจริญบุญ. (2548). *คู่มือพนักงานสอบสวนตามกฎหมายใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: 21 เซนจูรี.
- ชำนาญคนไว. (2556). ปัญหาอาชญากรรมในสังคม. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 14(2), 28-41.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 2 ตุลาคม). *ถ่ายทอดสด แดงสรุปคดีน้องชมพู่ 144 วัน* [Video file]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=erQr2Q71L9Y>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564, มิถุนายน). เปิดหลักฐานสู่การออกหมายจับ “ลุงพล” คดี “น้องชมพู่”. *ไทยรัฐ*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/2106111>
- ไทยพีบีเอส. (2563, พฤษภาคม). *ตำรวจชี้มีเบาะสำคัญคดี “น้องชมพู่” ตายปริศนา*. ไทยพีบีเอส. สืบค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/content/292467>
- ไทยโพสต์ (2564, กันยายน). อัยการยื่นฟ้อง ‘ลุงพล-ป้าแต๋น’ ชำนาญชมพู่ ศาลสอบคำให้การเบื้องต้น แดงปฏิเสธ-ต่อสู้คดี. *ไทยโพสต์*. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/115939>
- ประเสริฐ สุนทร. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 6* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ
- พีพีทีวี. (2563, กรกฎาคม) เปิดจุดแตกต่างผลชันสูตร ‘น้องชมพู่’ รพ.สรรพสิทธิฯ - นิติเวชตำรวจ เผยปมคดีจบไม่ลง. *พีพีทีวี*. สืบค้นจาก <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/129302>
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). *ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2563*. สืบค้นจาก <http://www.pdd.police.go.th/download/2563/0702/3.pdf>
- สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ. (ม.ป.ป.). *คู่มือบริหารจัดการสถานที่เกิดเหตุ*. สืบค้นจาก <https://cutly.cfd/OXUiKwm>
- วิศรุต สิ้นพงศพร. (2564, มิถุนายน). *สรุปคดีลุงพลทุกมิติ โพสต์เดียวจบ*. *เวิร์คพอยท์ทูเดย์*. สืบค้นจาก <https://workpointtoday.com/explainer-020621/>
- The Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death (2016). *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, New York/Geneva, 2017.